

Sygn. akt I Ca 64/13

POSTANOWIENIE

Dnia 19 kwietnia 2013 r.

Sąd Okręgowy w Elblągu I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Teresa Zawistowska

Sędziowie: SO Dorota Twardowska

SO Krzysztof Nowaczyński (spr.)

po rozpoznaniu w dniu 19 kwietnia 2013 r. w Elblągu

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z wniosku Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W.

z udziałem M. P. i B. P.

o wpis hipotek przymusowych w księdze wieczystej numer (...)

na skutek apelacji uczestnika M. P.

od wpisu Sądu Rejonowego w Elblągu

z dnia 10 stycznia 2013 r., DZ. KW(...)

postanawia:

oddalić apelację.

Sygn. akt I Ca 64/13

UZASADNIENIE

Orzeczeniem z dnia 10 stycznia 2013r. Sąd Rejonowy w Elblągu w sprawie z wniosku Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W. z udziałem M. P. i B. P. dokonał w księdze wieczystej numer (...) wpisu trzech hipotek przymusowych: w kwocie 27.530, 20 zł z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie społeczne, w kwocie 6.794,12 zł z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie zdrowotne i w kwocie 1.938,97 zł z tytułu nieopłaconych składek na Fundusz Pracy – na podstawie decyzji Zakładu z dnia 14 lutego 2012r., Nr (...)DZP- (...).

Apelację od powyższego wpisu wniósł uczestnik M. P., który domagał się jego zmiany i oddalenia wniosku o wpis oraz zasądzenia od wnioskodawcy na jego rzecz kosztów postępowania za obie instancje. Zarzucił orzeczeniu naruszenie art. 109 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982r. o księgach wieczystych i hipotece w zw. z art. 26 ust. 3 zdanie drugie ustawy z dnia 13 października 1988r. o systemie ubezpieczeń społecznych, art. 27c i art. 26 § 1 i 2 ustawy z dnia 17 czerwca 1966r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz § 5 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 listopada 2001r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji w związku z załącznikiem 5 do tego rozporządzenia, poprzez przyjęcie, że podstawę wpisu w księdze wieczystej trzech hipotek przymusowych obciążających nieruchomości stanowiących współwłasność łączną dłużnika i jego małżonka może stanowić doręczona dłużnikowi, ostateczna decyzja o określeniu wysokości należności z tytułu

składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne i fundusz pracy, w sytuacji, gdy podstawę wpisu takich hipotek w księdze wieczystej może stanowić wyłącznie tytuł wykonawczy wystawiony zarówno przeciwko dłużnikowi, jak i przeciwko jego małżonkowi.

W uzasadnieniu apelacji skarżący podkreślił, iż doręczona wyłącznie uczestnikowi decyzja administracyjna nie mogła stanowić podstawy wpisu hipotek przymusowych na nieruchomości objętej współwłasnością łączną, gdyż zgodnie z powołanym w apelacji orzecznictwem Sądu Najwyższego podstawę wpisu takiej hipoteki może stanowić wyłącznie tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko obojemu małżonkom. Ponadto w dniu 30 kwietnia 2012r. uczestnik zawarł z wnioskodawcą umowę o rozłożeniu na raty należności z tytułu składek. W §5 pkt 2 umowy ZUS zobowiązał się do niewszczyniania i niewznawiania postępowań egzekucyjnych przez okres obowiązywania umowy w stosunku do należności objętych tym porozumieniem. Skoro uczestnik wywiązuje się z zawartej umowy, zaś postępowanie związane z wpisem hipoteki przymusowej pełni rolę szczególnego środka egzekucyjnego w szerokim rozumieniu, to i z tego powodu istniała przeszkoda do wpisu hipotek.

Wnioskodawca Zakład Ubezpieczeń Społecznych w W. nie odniósł się do apelacji.

Sąd Okręgowy ustalił zważył, co następuje:

Apelacja uczestnika nie zasługiwała na uwzględnienie.

Należy po pierwsze wskazać, że księga wieczysta numer (...) prowadzona jest dla prawa odrębnej własności lokalu mieszkalnego położonego w E. przy ulicy (...) stanowiącego przedmiot współwłasności łącznej – małżeńskiej – B. P. i M. P.. Po drugie, do wniosku o wpis trzech hipotek przymusowych dołączono oryginał decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. z dnia 14 lutego 2012r. nr (...)DZP- (...), określającej wysokość zadłużenia z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy wraz z poświadczoną za zgodność z oryginałem kserokopią dowodu jej doręczenia dłużnikowi M. P., bez wzmianki, że jest ona ostateczna (por. decyzja – k. 41 i zpo – k. 42). Po trzecie, trzeba wyjaśnić, że przed zmianami ustawy o księgach wieczystych i hipotece, które weszły w życie, w interesującym nas zakresie, od dnia 20 lutego 2011r. (por. ustawę z dnia 26 czerwca 2009r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz niektórych innych ustaw – Dz. U. Nr 131, poz. 1075) rozróżniano dwa rodzaje hipoteki przymusowej: zwykła – określona w art. 109 ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz kaucyjna – z art. 111 powoływanej ustawy (ten ostatni przepis stanowił, że hipoteka przymusowa wpisana na podstawie nieostatecznej decyzji jest hipoteką kaucyjną). Z uwagi na takie rozróżnienie w orzecznictwie przyjmowano więc, że gdy podlegająca zabezpieczeniu należność z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne została stwierdzona ostateczną decyzją administracyjną, to nie ta decyzja, lecz administracyjny tytuł wykonawczy może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej zwykłej (tak Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 8 listopada 2006r., III CZP 93/06, OSN 2007, nr 7-8, poz. 97, czy postanowieniu z dnia 12 maja 2006r., V CSK 52/06, OSN 2007, nr 2, poz. 34). Natomiast podstawą wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej mogła być nieostateczna decyzja administracyjna (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2005r. (...), Lex Polonica nr 1825304). Taka wykładnia przepisu art. 26 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (w dalszej części uzasadnienia: u.s.u.s.) budziła wprawdzie pewne wątpliwości doktryny, ale w zasadzie była akceptowana. Można więc powiedzieć, że decyzja wydawana na podstawie wskazywanego przepisu prawa, jak słusznie zarzucano w apelacji, nie była tytułem wykonawczym, wobec czego nie mogła stanowić podstawy wpisu dla hipoteki przymusowej zwykłej, o której mowa w art. 109 ustawy o księgach wieczystych i hipotece. Przepis ten dla ustanowienia hipoteki wymagał istnienia tytułu wykonawczego, co wiązało się z funkcją tego rodzaju hipoteki, której ustanowienie w literaturze uznawano za formę prowadzenia egzekucji sądowej. Wszczęcie egzekucji – co do zasady - inicjuje jedynie tytuł wykonawczy (tak trafnie Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 8 listopada 2006r., III CZP 93/06, OSNC 2007/7-8/97). Natomiast doręczona dłużnikowi decyzja administracyjna ustalająca należność z tytułu składek stanowiła podstawę do wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej – art. 26 ust. 3 u.s.u.s. oraz art. 111 u.k.w.h. (tak trafnie Sąd Najwyższy w uchwale składu 7 sędziów z dnia 28 października 2004r., III CZP 33/04, OSNC 2005/3/43 i postanowieniu z dnia 25 czerwca 2008r., III CSK 50/08, Lex nr 424391).

Trzeba jednak zauważyć, że od dnia 20 lutego 2011r. ustawodawca zastąpił dwa rodzaje hipoteki przymusowej jedną nową hipoteką, opartą na konstrukcji hipoteki kaucyjnej. Skoro zatem art. 26 ust. 3 u.s.u.s. (podobnie zresztą jak art. 35 § 2 pkt 1 Ordynacji podatkowej) stanowi wyraźnie, że dla zabezpieczenia należności z tytułu składek Zakładowi przysługuje hipoteka na wszystkich nieruchomościach dłużnika i podstawą jej ustanowienia jest doręczona decyzja administracyjna o określeniu wysokości należności z tytułu składek, to należy uznać, iż decyzja taka może stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej, niezależnie od administracyjnego tytułu wykonawczego (tak trafnie: J. Pisuliński, Hipoteka po nowelizacji, Komentarz, Warszawa 2011, Wydawnictwo Lexis Nexis, str. 515). Jest to zgodne również z obowiązującym w dalszym ciągu brzmieniem art. 110 u.k.w.h.

Należy ponadto podkreślić, że przedmiotem hipoteki przymusowej, na podstawie decyzji określającej wysokość należności z tytułu składek, może być nieruchomość stanowiąca przedmiot współwłasności łącznej dłużnika i jego małżonka (art. 26 ust. 3a pkt 2 u.s.u.s.). Gdy zestawić tę regulację z powoływanym wyżej brzmieniem art. 26 ust. 3 u.s.u.s., to brak argumentów, które przemawiałyby za koniecznością doręczenia takiej decyzji małżonkowi dłużnika. Wystarczające dla ustanowienia hipoteki przymusowej jest doręczenie decyzji określającej zaległość w płaceniu składek do rąk dłużnika i już wówczas można wpisać hipotekę przymusową na nieruchomości będącej przedmiotem współwłasnością łącznej dłużnika i jego małżonka (por. choćby: Sąd Najwyższy w powoływanej wyżej uchwale składu 7 sędziów z dnia 28 października 2004r., III CZP 33/04). Taki pogląd był konsekwentny w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. postanowienie z dnia 11 października 2005r., V CK 610/04, Lex nr 187094). Natomiast w doktrynie podnoszono zarzuty dla uzasadnienia stanowiska, że brak konieczności doręczenia takiej decyzji małżonkowi dłużnika wynikał z faktu, że decyzja ta, jako zabezpieczająca jedynie interesy fiskalne wierzyciela, nie wpływała na jego sytuację prawną, nie czyniła go odpowiedzialnym rzeczowo i nie prowadziła do uszczuplenia jego własności, skoro ochrona małżonka dłużnika aktualizuje się dopiero w fazie wystawienia tytułu wykonawczego, wpisu hipoteki przymusowej zwykłej oraz czynności egzekucyjnych. Zwracano uwagę na niespójność poglądów, zgodnie z którymi w przypadku administracyjnego tytułu wykonawczego musi on być skierowany przeciwko wszystkim właścicielom nieruchomości, aby stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej do księgi wieczystej, a w odniesieniu do nieostatecznej decyzji administracyjnej – ekwiwalentne wymaganie nie obowiązuje. Dostrzegając te poglądy Sąd Okręgowy podzielił jednak w tej mierze stanowisko, że z uwagi na literalne brzmienie art. 26 ust. 3 u.s.u.s. w zw. z art. 28 i 40 Kodeksu postępowania administracyjnego *de lege lata* należy uznać, że decyzje administracyjne – tak ostateczne, jak i niedostateczne – o których mowa w powołanym przepisie prawa, stanowią podstawę wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości, która jest składnikiem wspólności małżeńskiej dłużnika, choćby ich nie doręczono małżonkowi tego dłużnika. Jedynie *de lege ferenda* potrzebna tu może być interwencja ustawodawcy w kierunku zwiększenia ochrony praw małżonka dłużnika (tak też: Tomasz Czech, Hipoteka – Komentarz, Wydawnictwo Lexis Nexis, Warszawa 2011, str. 642-643).

Przedstawione powyżej stanowisko przeczy zasadności zarzutu apelacji, że zgodnie z art. 109 ust. 1 u.k.w.h. w zw. z art. 26 ust. 3 zdanie drugie u.s.u.s. oraz art. 27c i art. 26 § 1 i 2 ustawy z dnia 17 czerwca 1966r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji podstawę wpisu hipoteki przymusowej ma nieruchomości stanowiącej przedmiot współwłasności dłużnika i jego małżonka może stanowić wyłącznie tytuł wykonawczy wystawiony według wzoru przeciwko obojgu małżonkom. Przywołane na potwierdzenie tego wniosku orzecznictwo Sądu Najwyższego nie znajduje zastosowania w tej sprawie, gdyż wpisu hipoteki przymusowej dokonano na podstawie art. 26 ust. 3 u.s.u.s. i art. 110 u.k.w.h., które to przepisy jednoznacznie dopuszczają możliwość wpisania hipoteki przymusowej na mocy przepisów szczególnych na podstawie decyzji administracyjnej, chociażby decyzja nie była ostateczna.

Nietrafny okazał się również zarzut apelacji o przeszkodzie wpisu jaką była umowa z dnia 30 kwietnia 2012r., zawarta pomiędzy stronami w zakresie rozłożenia na raty należności z tytułu składek, w której ZUS zobowiązywał się do niewszczyniania postępowań egzekucyjnych przez okres obowiązywania umowy. Faktycznie powołane w apelacji orzecznictwo sądowe wypowiadało się za poglądem, że hipoteka przymusowa jest szczególnym środkiem egzekucyjnym. Uzasadniano to przede wszystkim uwarunkowaniami historycznymi, gdy obowiązujące dawniej przepisy prawa dawały podstawę do umiejscowienia hipoteki przymusowej pośród instrumentów egzekucyjnych. Pogląd ten jednak nie znajduje podstaw prawnych, gdyż hipoteka przymusowa nie jest środkiem egzekucji, a

jedynie środkiem zabezpieczenia. Nie prowadzi ona do zaspokojenia wierzyciela i nie warunkuje wszczęcia egzekucji z obciążonej nieruchomości. Sąd wieczystoksięgowy nie działa jako sąd egzekucyjny, a przepisy o postępowaniu egzekucyjnym nie znajdują w ogóle zastosowania do postępowania o wpis hipoteki przymusowej w księdze wieczystej (tak trafnie T. Czech w przywołanym wyżej Komentarzu do hipoteki, str. 637, wraz z przywołanymi tam poglądami doktryny i popierającym je postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 23 czerwca 2005r., II CK 92/05, Lex Polonica nr 1610043). Dodać należy, że hipoteka przymusowa wpisana na podstawie art. 26 ust. 3 u.s.u.s. służy zabezpieczeniu należności Zakładu z tytułu składek, co było funkcją hipoteki kaucyjnej a nie hipoteki przymusowej zwykłej, której ustanawianie było w literaturze uznawane za formę prowadzenia egzekucji przez sąd. Wynikało to z tego, że wszczęcie egzekucji może – co do zasady – inicjować jedynie tytuł wykonawczy, a decyzja ustalająca wysokość należności z tytułu składek niewątpliwie takim tytułem wykonawczym nie jest (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2006r., III CZP 93/06, OSNC 2007/7-8/97). Tak jak wyjaśniano wcześniej „nowa hipoteka” została oparta na konstrukcji hipoteki kaucyjnej, której zadaniem jest zabezpieczenie wierzytelności przed możliwością zbycia nieruchomości przez nierzetelnego dłużnika, a nie na konstrukcji hipoteki przymusowej zwykłej, która mogła być ustanowiona jedynie na podstawie tytułu wykonawczego i która była gwarantem realizacji wierzytelności w stosunku do każdorazowego właściciela nieruchomości. W tym stanie nie można było podzielić poglądu, że postępowanie związane z wpisem hipoteki przymusowej jest szczególnym środkiem egzekucyjnym, wobec czego zawarta umowa z dnia 30 kwietnia 2012r. uniemożliwiła dokonanie wpisu hipotek przymusowych, gdyż istniała przeszkoda do wpisu w rozumieniu art. 626 (9) k.p.c.

Z przedstawionych względów apelację uczestnika należało oddalić na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.